

LATIJN LES 7

7.1 Het persoonlijk voornaamwoord

Persoonlijke voornaamwoorden zijn we al eerder tegengekomen. Hier vindt u ze in alle naamvallen.

		ik/ wij	jij/ jullie	hij	zij	het
enkelv.	N.	ego	tu	is	ea	id
	G.	mei	tui	eius	eius	eius
	D.	mihi	tibi	ei	ei	ei
	Acc.	me	te	eum	eam	id
	Abl.	me	te	eo	ea	eo
meerv.	N.	nos	vos	ei	eae	ea
	G.	nostrum	vestrum	eorum	earum	eorum
	D.	nobis	vobis	eis	eis	eis
	Acc.	nos	vos	eos	eas	ea
	Abl.	nobis	vobis	eis	eis	eis

Voorbeelden:

- Dixit ei Iesus: "Da mihi **bibere**" = Jezus zei tegen haar: "Geef Mij te drinken"
- Exiit ergo Pilatus ad eos = **Pilatus** dan ging uit naar hen.
- Dixit ergo eis **Pilatus**: "Accipite eum vos" = Pilatus dan zei tegen hen: "Nemen jullie Hem"
- Pilatus Iesum vocavit et dixit ei: "Tu es rex Iudaeorum?" = Pilatus riep Jezus en zei tegen Hem: "U bent de koning der Joden?"
- Pauci **eorum** vidi = Weinigen van hen heb ik gezien.

Oefenopdracht 1

Vertaal: (invenire = vinden; causa = schuld)

- Responderunt et dixerunt ei: ...
- Iesus respondit: "Tu dicis quia (dat) rex sum ego"
- **Pilatus** dixit: "Non invenio in eo causam"
- **Pilatus** dicit eis: "Ecce homo"
- Amen, amen dico tibi.

7.2 Leesopdracht

We lezen verder in lijdensgeschiedenis, namelijk **Johannes 18: 28-40**

U mag als u er echt niet uit komt, spieken in uw **Bijbel**.

Maar eerst moet u nog wat nieuwe woorden leren.

In de eerste plaats:

- autem = staat **nooit** aan het begin van een zin. Betekenis: maar, echter; nu, dan, en
- ergo = dus, dan;
- et ipse = ook

LATIJN LES 7

- adducere = leiden (naar)
- praetorium = rechthuis
- mane = vroeg in de morgen
- introire = ingaan, prf.-stam introi
- accusatio= beschuldiging
- afferre = brengen naar
- adversus = tegen
- si = indien
- malefactor = kwaaddoener
- secundum = volgens
- iudicare= rechtspreken, oordelen
- interficere = doden
- sermo= woord
- significare = betekenen
- mors = dood, abl.ev.morte

- 28 Adducunt ergo Iesum a Caiapha in praetorium. Erat autem mane: et ipsi non introierunt in praetorium, ut (opdat) non contaminarentur (zijnverontreinigd zouden worden), sed manducarent (zij zouden eten) Pascha.
- 29 Exiit ergo Pilatus ad eos foras (naar buiten), et dixit: Quam (welke) accusationem adfertis adversus hominem hunc?
- 30 Responderunt, et dixerunt ei: Si non esset (zou zijn) hic malefactor, non tibi tradidissemus (wij zouden overgeleverd hebben) eum.
- 31 Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, et secundum legem vestram (uw) iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudaei: Nobis non licet interficere quemquam (iemand).
- 32 Ut (opdat) sermo Iesu (van Jezus) impleretur (zou vervuld worden), quem (dat) dixit, significans qua (met welke) morte esset moriturus (hij zou sterven).
- 33 Introivit ergo iterum in praetorium Pilatus, et vocavit Iesum, et dixit ei: Tu es rex Iudaeorum?

We pauzeren even!

Tot nog toe hebben we ons bezig gehouden met werkwoorden in de *aantonende* wijs (indicativus). We gebruikten gewone persoonsvormen zoals we die gebruiken in mededelende en vragende zinnen: Jozef *reisde* naar Bethlehem of *Wie is Jezus?*

Ook gebruikten we af en toe de *gebiedende* wijs (imperativus): *Zeg* mij, wie is Jezus?

Niet te vergeten, leerden we ook de *onbepaalde* wijs of infinitivus, het hele werkwoord.

In de bovenstaande tekst hebben we kennis gemaakt met de *aanvoegende* wijs of **conjunctivus**. De conjunctivus geeft aan *hoe* een gebeuren kan plaatsvinden. Die conjunctivus was er steeds waar de werkwoordsvorm vertaald was: bijvoorbeeld: *contaminarentur* (verontreinigd zouden worden); *manducarent* (zouden eten) Deze werkwoordsvormen leren we in een volgende les.

Voor we verdergaan eerst weer wat nieuwe woorden:

LATIJN LES 7

- gens, gentis = geslacht, volk
- pontifex, -ficus = priester
- minister = dienaar
- hinc = van hier
- testimonium = getuigenis
- consuetudo, -dinis = gewoonte
- rursum = opnieuw
- latro, latronis = moordenaar

34 Respondit Iesus: *A temetipso*(van uzelf) hoc dicis, an (of) alii tibi dixerunt de me?

In vs. 35 geeft *numquid* aan dat er een vraag volgt waarop een *negatief* antwoord wordt verwacht. Dus: Ben ik soms....?

35 Respondit Pilatus: Numquid ego Iudaeus sum? Gens tua, et pontifices tradiderunt te mihi: quid (wat) fecisti?

36 Respondit Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset (zou zijn) regnum meum, ministri mei decertarent (zouden gestreden hebben) ut (opdat) non traderer (ik overgeleverd zou worden) Iudaeis: nunc autem meum regnum non est hinc.

37 Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis quia rex sum. Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut (opdat) testimonium perhibeam (ik zou geven) veritati: omnis, qui(die) est ex veritate, audit meam vocem.

38 Dicit ei Pilatus: Quid (wat) est veritas? Et cum (toen) hoc dixisset (hij gezegd had), iterum exivit ad Iudaeos, et dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam.

vs 39: Est autem consuetudo vobis...= Het is echter een gewoonte voor u... Wij zeggen: U *hebt* echter een gewoonte ...

39 Est autem consuetudo vobis ut (dat) unum dimittam (ik loslaat) vobis in Pascha vultis (wilt u) regem Iudaeorum?

40 Clamaverunt rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabban. Erat autem Barabbas latro.

Leest u na een week deze tekst nog eens. Leer alle woorden die u niet meer kent.

Opdracht 1

Doe als in het voorbeeld: dixit = 3-e ps.ev. prs. van dicere =zeggen
vocem = acc.ev. van vox = *stem*

- Iudaeos =
- dicis =
- tradiderunt =
- pontifices =
- causam =
- veni =
- dicentes =
- veritate=

LATIJN LES 7

7.3 Een nieuwe tijd

De nieuwe tijd die u leert is de zogenaamde **plusquamperfectum**, de *voorverledentijd*.
Afgekort: pqp. Zie hieronder:

prs. puer voca de jongen roept nu
prf. puer vocavi de jongen heeft geroepen eerder
pqp. puer vocaveram de jongen *had* geroepen nog eerder

Hoe is vocaveram opgebouwd? vocav-era-m dus: prf.-stam + era + uitgang

Zie de volgende tabel.

	persoon	vragen	bangmaken	zenden	horen
ik	1-e ps ev	vocaveram	terr <u>u</u> eram	miseram	audiveram
jij/u	2-e ps ev	vocaveras	terr <u>u</u> eras	miseras	audiveras
hij/zij	3-e ps ev	vocaverat	terr <u>u</u> erat	miserat	audiverat
wij	1-e ps mv	vocaveramus	terr <u>u</u> eramus	miseramus	audiveramus
jullie/u	2-e ps mv	vocaveratis	terr <u>u</u> eratis	miseratis	audiveratis
zij	3-e ps mv	vocaverant	terr <u>u</u> erant	miserant	audiverant

voorbeelden : Let op! De e van -era- heeft **nooit** de klemtoon!

Pater pueri vocaverat = Vader had de jongen geroepen
Iesus dixerat: "sitio" = Jezus had gezegd: "Ik heb dorst"
Dux servum miserat = De aanvoeder had zijn slaaf gestuurd.

Oefenopdracht 2

Vertaal:

- vocaverunt
- vocaverant
- laudavisti
- laudaveras
- vici
- viceram
- vidi
- videram
- audiverunt
- audiverant
- dixeramus
- diximus

Opdracht 2

Vertaal:

1. laudas
2. manducaverant
3. manducant
4. responderant
5. vocaverat
6. puniveram
7. tradiderant
8. feceratis

LATIJN LES 7

7.4 Perfectum-stammen

De perfectumstam heeft u dus ook nodig voor de pqp. Daarom vindt u hier een overzicht van perfectumstammen. Uiteraard is dit overzicht niet compleet.

prs. inf.	prf.stam	betekenis
mittere	mis-	zenden, sturen
adducere	addux-	brengen naar
videre	vid-	zien
vincere	vic-	overwinnen
venire	ven-	komen
facere	fec-	maken, doen
condere	condid-	stichten
accedere	access-	naar iemand toe komen
dicere	dix-	zeggen
tradere	tradid-	overhandigen, overleveren
dare	ded-	geven
ire	iv / i (<i>ivit en it hij = ging</i>)	gaan
velle	volu	willen

Opdracht 3

Een paar nieuwe woorden: nisi = behalve; corona = kroon; fatigatus = moe;

1. Gallus cantaverat.
2. Pilatus titulum scripserat.
3. Pilatus lesum dimmittere voluerat.
4. Pilatus autem lesum non dimmiserat, sed militibus eum tradiderat.
5. Iudaei clamaverant: Non habemus regem nisi Caesarem.
6. Milites Jesu coronam dederunt.
7. Milites vocem lesu audiverant.
8. Pilatus iterum ingressus est praetorium.
9. Ancus urbem Ostiam condiderat.
10. Pueri fatigati erant, quod (omdat) diu ambulaverant.

7.5 Samen lezen we een gedeelte van het Ijdensevangelie Johannes 19: 1- 5

Woorden die u eerst moet leren:

apprehendere = nemen, prf.stam apprehend-; flagellare = geselen; plectere = vlechten;
 spina = doorn, caput, capitis = hoofd; capiti = dat.ev; capiti = op Zijn hoofd;
 circumdererunt komt van circum-dare; alapa = slag, klap

Leest u eerst de hele tekst door. Bekijk de werkwoordsvormen en de naamvallen goed. Er staan woorden tussen die u nog niet geleerd heeft. Lees de tekst vervolgens nog een keer. Bedek de vertaling. Als u iets niet meer weet spiekt u even. Formuleer goede zinnen.

LATIJN LES 7

1. **tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, et flagellavit.**
toen dan nam Pilatus Jezus en geselde (hem)
2. **Et milites plectentes coronam de spinis, inposuerunt capiti eius:**
en de soldaten vlechtend een kroon van doornen zetten (die) op het hoofd van Hem
et veste purpurea circumdederunt eum.
en een mantel purperen kleedden met Hem
3. **Et veniebant ad eum, et dicebant: Ave rex Iudaeorum: et dabant ei alapas.**
en zij kwamen naar Hem en zeiden gegroet koning der joden en gaven Hem slagen
4. **Exiit iterum Pilatus foras, et dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras,**
ging weer Pilatus naar buiten en zegt tegen hen zie ik breng voor u Hem naar buiten
ut cognoscatis (coniunctivus!) **quia in eo nullam causam invenio.**
opdat u weet dat in Hem geen schuld ik vind
5. **Exivit ergo Iesus portans coronam spineam, et purpureum vestimentum:**
ging naar buiten dan Jezus dragend een doornenkroon en een purperen mantel
et dicit eis: Ecce homo.
en hij zegt tegen hen zie de mens

In vers 4 en 5 lezen we dicit. Dicit staat in de tegenwoordige tijd. We vertalen het hier meestal in de verledentijd. We spreken hier van een *praesens historicum*.

Lees ook dit gedeelte na een week nog eens door. Leer de woorden die u niet meer weet.

Opdracht 3

Vertaal:

1. Milites Iesum flagellaverunt.
2. Milites coronam de spinis plectebant.
3. Milites ad Iesum alapas dabant.
4. Pilatus in Iesu nullam causam invenierat.
5. Pilatus Iesum adduxit foras.

7.6 Bijwoorden en bijvoeglijke naamwoorden (2)

De bijvoeglijke naamwoorden kunnen we verdelen in drie klassen.

- (1) Bijvoeglijke naamwoorden die gaan als **longus**.
Die zijn we al eerder tegengekomen. Als ze iets zeggen van een manlijk zelfstandig naamwoord worden ze verbogen als servus. Als ze iets zeggen van een vrouwelijk woord worden ze verbogen als femina en als ze iets zeggen van een onzijdig woord worden ze verbogen als templum.
- (2) Bijvoeglijke naamwoorden die gaan als **fortis** (zie tabel)
- (3) Bijvoeglijke naamwoorden die gaan als **ingens** (zie tabel)

LATIJN LES 7

	mnl./vrl. ev.	mv.	onz. ev.	mv.	mnl./vrl. ev.	mv.	onz.ev	mv.
nom	fortis	fortes	forte	fortia	ingens	ingentes	ingens	ingentia
gen	fortis	fortium	fortis	fortium	ingentis	ingentium	ingentis	ingentium
dat	forti	fortibus	forti	fortibus	ingenti	ingentibus	ingenti	ingentibus
acc	fortem	fortes	forte	fortia	ingentem	ingentes	ingens	ingentia
abl	forti	fortibus	forti	fortibus	ingenti	ingentibus	ingenti	ingentibus

fortis = sterk, dapper; ingens = woest

Voorbeelden:

miles fortis = de dappere soldaat; milites fortes = de dappere soldaten.

templum ingens = een enorme tempel; templa ingentia = de enorme tempels

Bijwoorden:

Het bijwoord bij longus is *longe*.

Het bijwoord bij fortis is *fortiter*.

Het bijwoord bij ingens is *ingenter*.

Zo ook :

Het bijwoord bij tutus (veilig) is *tute*.

Het bijwoord bij gravis (zwaar) is *graviter*.

Het bijwoord bij vehemens (hevig) is *vehementer*.

Opdracht 4 (inzenden)

Geef het *bijwoord* dat bij de volgende bijvoeglijke naamwoorden hoort.

1. novus (nieuw) - ...
2. diligens (goed, zorgvuldig) - ...
3. tacitus (zwijgend) - ...
4. facilis (gemakkelijk) - ...
5. elegans (fraai) - ...

7.7 Een gedicht van de Romeinse dichter Vergilius.

Nieuwe woorden: nidificare = een nest bouwen; avis, gen. avis =vogel; vellus, gen. vellus = wol; vertis = hier: jullie dragen; mellificare = honing maken; apis, gen. apis = bij; fertis = jullie dragen, van ferre = dragen, brengen; aratrum = ploeg; bovis, gen. bovis = rund.

Sic vos non vobis nidificatis aves,

Zo bouwen jullie nesten, o vogels, niet voor jullie,

Sic vos non vobis vellera vertis oves,

Zo dragen jullie wol, o schapen, niet voor jullie,

Sic vos non vobis mellificatis apes,

Zo maken jullie honing, o bijen, niet voor jullie,

Sic vos non vobis fertis aratra boves,

Zo trekken jullie ploegen, o runderen, niet voor jullie.

Einde van deze les

LATIJN LES 7

Doe nu de extra oefening!

Antwoorden oefenopdrachten

Opdracht 1

- En zij antwoordden en zeiden tegen hem:...
- Jezus antwoordde: "U weet dat ik koning ben".
- Pilatus zei: "Ik vind geen schuld in Hem".
- Pilatus zei tegen hen: "Zie de mens!"
- "Amen, amen," zeg ik u. (Voorwaar, voorwaar ...)

Opdracht 2

1. jij/u prijst
2. zij hadden gegeten
3. zij eten
4. zij hadden geantwoord
5. hij had geroepen
6. ik had gevonden
7. zij hadden overgeleverd
8. jullie hadden gemaakt

LATIJN LES 7

Antwoorden opdrachten

Opdracht 1

- ludaeos = acc. mv. van Iudaeus = Jood
- dicis = 2-e ps. ev. prs. van dicere = zeggen
- tradiderunt = 3-e ps. mv. prf. van tradere = hier: overleveren
- pontifices = hier: nom. mv. van pontifex = priester
- causam = acc. ev. van causa = hier: schuld
- veni = hier: 1-e ps. ev. van venire = komen
- dicentes = prt. prs. mnl. mv.
- veritate = abl. ev. van veritas = waarheid

Opdracht 2

1. laudas = jij / u prijst
2. manducaverant = zij hadden gegeten
3. manducant = zij eten
4. responderant = zij hadden geantwoord
5. vocaverat = hij had geroepen
6. puniveram = ik had gestraft
7. tradiderant = zij hadden overgeleverd
8. feceratis = jullie hadden gemaakt

Opdracht 3

1. Gallus cantaverat. De haan had gekraaid.
2. Pilatus titulum scripserat. Pilatus had het opschrift geschreven.
3. Pilatus Iesum dimittere voluerat. Pilatus had Jezus willen vrijlaten.
4. Pilatus autem Iesum non dimiserat, sed militibus eum tradiderat.
Pilatus echter had Jezus niet vrijgelaten, maar had Hem aan de soldaten overgeleverd.
5. Iudaei clamaverant: Non habemus regem nisi Caesarem.
De joden hadden geroepen: Wij hebben geen koning dan de keizer.
6. Milites Iesu coronam dederunt. De soldaten gaven Jezus een kroon.
7. Milites vocem Iesu audiverant. De soldaten hadden de stem van Jezus gehoord.
8. Pilatus iterum ingressus est praetorium. Pilatus ging weer het rechthuis binnen.
9. Ancus urbem Ostiam condiderat. Ancus had de stad Ostia gesticht.
10. Pueri fatigati erant, quod (omdat) diu ambulaverant. De jongens waren moe, omdat zij lang gewandeld hadden.

Opdracht 4

1. Milites Iesum flagellaverunt. De soldaten geselden Jezus
2. Milites coronam de spinis plectebant. De soldaten vlochten een doornenkroon.
3. Milites ad Iesum alapas dabant. De soldaten gaven Jezus slagen.
4. Pilatus in Iesu nullam causam invenerat. Pilatus had geen schuld in Jezus gevonden.
5. Pilatus Iesum adduxit foras. Pilatus leidde Jezus naar buiten.

opdracht 5

6. novus (nieuw) - nove
7. diligens (goed, zorgvuldig) - diligenter
8. tacitus (zwijgend) - tacite
9. facilis (gemakkelijk) - faciliter
10. elegans (fraai) - eleganter